

Szakdolgozat

Nagy Fruzsina

Mezőgazdasági felsőoktatás

Keszthely

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Mezőgazdasági felsőoktatási szakképzés

Lovas hagyományőrzés

Szakdolgozat

Belső konzulens: Dr. Bartos Ádám Sándor
egyetemi docens

Készítette: Nagy Fruzsina
BB1VV3
levelező

Intézet/Tanszék: Takarmányozástani Intézet / Takarmányozástani és Takarmányozásélettani
Tanszék

Készthely

2023

2

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés	4
2.Irodalmi áttekintés.....	6
2.1.A ló régen és most.....	6
2.2.Lovak használata a mezőgazdaságban	8
2.3.Kedvtelés vagy életforma?	11
2.3.1Fogathajtás	11
2.3.2 Díjlovaglás.....	13
2.3.2 Military.....	14
2.3.3 Galopp.....	14
2.3.4 Ügető versenyek.....	14
2.4. Szüreti mulatságok.....	16
2.5.Hortobágyi lovas napok.....	17
2.6.Huszárok.....	19
2.7.Lovas Íjászat	20
2.8.tenyészetek.....	21
2.8.1Mezőhegyesi Ménesbirtok Rt. (1785).....	21
2.8.2Bábolna Nemzeti Ménesbirtok (1789)	22
2.8.3Hortobágyi Kht. Mátai Ménes	23
2.8.4 Állami Ménesgazdaság Szilvásvár (1951).....	24
2.8.5 Bugaci Ménes.....	25
2.8.6Kisbér (1953)	25
3.Következtetések, javaslatok	27
4.Összefoglalás.....	27
Irodalomjegyzék	31
Ábrák és képek forrásai	32

1.Bevezetés

Az általam választott és bemutatni kívánt téma a lovas hagyományőrzés. Lóimádóként és lótartóként fontosnak tartom, hogy minél többen megismerjék a lovak megjelenését történelmünkben, a velük való munkát és azoknak számos lehetőségét. Mennyi és milyen sokszínű lehet a lovakkal való foglalkozás és különböző területeken való megjelenésük. Szakdolgozatomban szeretném bemutatni, hogy a lovakkal való megannyi hagyományőrzésnek milyen fontossága, van és ezekből szeretnék néhány népszerűbb eseményt kiemelni, bemutatni.

Először a lovak megjelenését szeretném bemutatni az emberek mindennapi életében ősidőktől kezdve. Nincs még egy olyan állat, akinek az emberiség annyit köszönhetne, mint a lónak.” Az ember elsősorban, mint zsákmány úgy találkozott a lóval, aminek köszönhetően a ló a kihalás szélére került. Körülbelül 6000 évvel ezelőtt az ázsiai népek kezdték el a háziasítását, így mondhatni megmenekítették a lovakat a kihalástól. Eleinte hátszlóként később fogatok elé használták. Igazán a kerék feltalálása után lettek népszerűek mivel ezt követően használhatták a szállításban, kereskedelemben, a harcászatban és ezzel a népvándorlások kora is kezdetét vette. Ezáltal megszűnt az ember röghöz kötöttsége így, úgymond felgyorsult a történelem. Az ókorban a lovasság és harci szekerek komoly jelentőséggel bírtak. A többi keleti néphez hasonlóan, a magyarok is szorosan kötődtek a lovakhoz. Tisztelték, szerették a lovat és értettek is hozzá. Lóháton ettek, tanácskoztak, választottak vezért. Több más nomád néphez hasonlóan lovukkal temetkeztek. Méltán érdemeltük ki a máig meglévő „Lovas Nemzet” címet. A honfoglalást követően a magyar lovasok Európa szerteportyáztak.

Főként a XX. század elejétől egyre nagyobb lett a gépesítés, így a lovak a korábbi szerepköreikből részben, vagy teljesen kiszorultak. A ló az eddigieknél sokkal békésebb és újabb szerepkörökben jelent meg. Kialakult a lovas-turizmus, hobbylovaglás, egyre nagyobb népszerűsége tettek szert a ló- és lovassportok. Egyre több lovarda épül és lovas klubok is alakulnak ki. Nagy szerepet kap a lótenyésztés is. Az ember felfedezi a természettel és a lóval való harmóniát. (Bartos és Bányai 2012)

A korábbi elméletek szerint a magyarság az Urál hegység vidékén élt a finnugor törzshöz tartozva, és vadászó-halászó életmódot folytatott. Erről a vidékről kezdtek elvándorolni az Ural déli vége felé, ahol csatlakoztak más népekhez. Tőlük ismerték meg a lovat, és ezek után váltak lovas nomád néppé a magyarok. Ezzel ellentétben van egy új elmélet napjainkban, amit a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének kutatója, Veres Péter írt le először. Az új teória szerint már a Krisztus előtti második és első évezred fordulóján a magyarság a Kaszpi-tenger és a Fekete-tenger, valamint az Ural hegység által határolt területeken élt, ami a Turáni alföld része. A

magyarok ősei tevékeny részesei voltak a lovas nomád életmód kialakulásának, tehát nem más népektől sajátították el ezt az életformát. A Kárpát-medencébe is már lóháton érkeztek az őseink, így szereztek maguknak új hazát. Lovasaink Európa-szerte kalandoztak, egy-egy nagyhatalom felbérelt harcosaiként. Ezeknek a sokszor hatalmas távolságoknak a megtétele is a magyarok gyakorlott lovas mivoltáról ad bizonyosságot, egyben lovaink kiemelkedő teljesítőképességének is fénye bizonyítékai.(Internet14)

1.kép

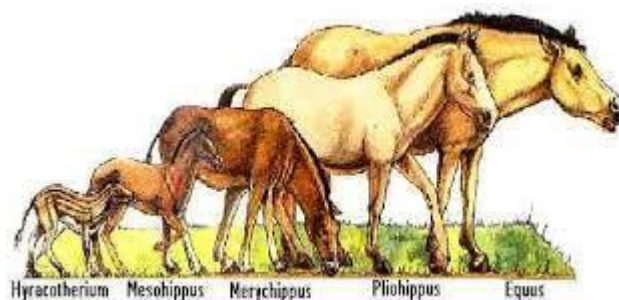
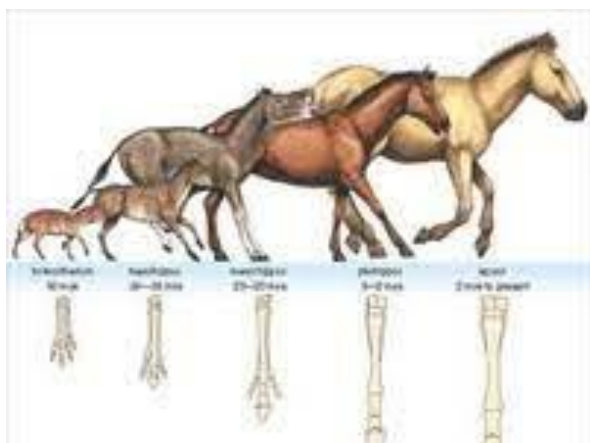
2.Irodalmi áttekintés

2.1.A ló régen és most

A ló hosszú évezredekken át hűségesen kísérte az embert. Őseink a lovak segítségével keresték meg mindennapi táplálékukat. A lovak nemcsak hordozták vagy vontatták a nehéz terheket, de ők vágattak a harcosokkal, ők segítettek a földműveseknek, ők hajtották az első gépeket, és a bányák mélyén nekik is jutott a nehéz munkából.

A történelem véres csatáiban harcosok százezrei – a lovas íjásztól egészen a huszárokig – vágattak rajtuk a küzdelemben.

Meglehet, hihetetlenül hangzik, de a ma élő házi ló legrégebbi, ismert őse a legkevésbé sem hasonlít ma élő utódjára. A rég letűnt korszakok alacsony lovai ugyanis alig nőttek nagyobbra a rókáknál. Ezek mellső lábán négy, hátsó lábán három ujj volt. Az apró termetű őslovacska kezdetben az erdőkben élt, ahol a puha lombbal és a különféle növényekkel táplálkozott, és a sűrű bozótban talált menedéket a vadállatok elől. Hosszú idő elteltével azonban alaposan megváltozott az éghajlat. Az erdők lassanként kiszáradtak. Helyüket fűvel borított sztyeppék, puszták vették át, melyekben alig volt fa. Ezen a tájon csupán azok az állatok maradhattak életben, akik alkalmazkodni tudtak az újfajta életkörülményekhez. Az ősi lovaknak elsősorban a kemény, pusztai fűhöz kellett hozzászokniuk. Az új táplálékoz való alkalmazkodás során alaposan megváltozott az egymást követő nemzedékek fogazata. Lábujaik fokozatosan visszafejlődtek, míg végül már csak a kemény szaruréteggel körülvett középső ujj maradt meg a lábukon. Az állatok teste is megnőtt.

2.kép:Ló őse

A napjainkban ismert háziló az őslovaktól származik. Ezt az állatfajt 1878-ban egy orosz kutatóexpedíció fedezte fel újra. Az emberek évezredekken át csak a húsa és a bőre miatt vadásztak a lóra. A bőrből öltözetet és sátrat készítettek. Hogy a ló mennyire kíváncsú zsákmánynak tűnt

az ősi idők embereinek szemében, azt még ma is jó embereinek szemében, azt még ma is jól mutatják a csodálatos franciaországi és spanyolországi barlangrajzok.

A letelepült ember megélhetése már kevésbé függött a vadászszerencsétől. A ló 5000 évvel ezelőtt vált háziállattá. A délkelet-európai puszták és a szibériai erdős sztyeppék lakói fogták be az első vadlovakat, és szelidítették meg őket. Kezdetben ezek valószínűleg csupán fiatal, vagy gyengébb állatok voltak.

Mivel a lovak az emberek fogságában is tudtak szaporodni, őseink felismerték, hogy a fiatal állatok sokkal nagyobb mértékben hasonlítanak a szüleikre, mint a többi lóra. Ezért tudatosan pároztattak egymással bizonyos, meghatározott tulajdonságú egyedeket, hogy ezek fontos jellegzetességei öröklődjenek az utódokban. Ily módon az egykori vadállatokból lassanként olyan háziállatok lettek, amelyeknek tulajdonságai az őket tenyésztő ember érdekét szolgálták.

A lovakat nemcsak a kellő mennyiségű hústartalom miatt tartották. Kr. e. 2000 táján megjelentek az első harci szekerek. Ezek a szekerek hamarosan a legfontosabb fegyvernemmé váltak.

Az ókorban a lovak csak harci kocsikat, vagy más, hozzájuk hasonló, könnyebb járműveket húzhattak. Ennek az volt az oka, hogy az akkoriban használt, nyakba akasztott hámok elszorították az állatok légzését. Csupán a X.században terjedt el a vállra tehető hám, amelynek segítségével a lovak vontatási teljesítménye az addiginak a három-négyszeresére növekedett. Ezután már a nehéz, megrakott szekereket is lovak húzták. Ellátták a postai futárszolgálatot is. Emellett pedig a parasztok nem tudták volna ló nélkül megművelni földjeiket, a terményt betakarítani.

3.kép

4.kép

5.kép

A przevalszki lovak lófajának (ős) tartott sztyeppeti és erdei tarpánok utolsó egyedeit a 18-19-dik században végleg kiirtották.

2.2.Lovak használata a mezőgazdaságban

A csúcstechnológia korában, amikor lassan a traktor ódivatúnak számít és a drónok tekinthetők trendinek, sokaknak meglepő lehet, hogy vannak olyan gazdálkodók, akik még mindig lovakkal (is) művelik a földeket.(Internet1)

A korai időktől kezdve a lovakat igavonó állatként használták. Már a sumérok, a hettiták, az egyiptomiak és a kínaiak krónikaiban említés történik róluk. Ám a mezőgazdaságban való használatuk évszázadokon keresztül korlátozott volt. Ez azért volt így, mert az ökrökről azt mondták, hogy olcsóbb róla gondoskodni, és amikor többé már nem tudott dolgozni, étel gyanánt szolgálhatták fel az asztalon. Az ökrök azonban lassabbak, mint a lovak.(Internet1)

A XIX. századra sok nyugati országban a lovak vették át a föld felszántásának feladatát. Az egyik kiadvány ezt részben annak tulajdonítja, hogy „farmokon használatos, bonyolultabb gépeket találtak fel, és ehhez jobban illett a lovak gyors, egyenletes mozgása, mint a lassú ökröké”.(Internet1)

Idővel az olyan tenyészeteket, mint a skót Clydesdale, az angliai suffolk punch és a shire, valamint a főleg Franciaországban honos Percheron, a mezőgazdasági életben hasznosították. Ezeket a lassú, de erős lovakat világosabb egyedekkel pároztatták, hogy így olyan lovat tenyészessenek ki, melyek kicsit gyengébbek, de sokkal gyorsabbak. Az ilyen különlegesen kitenyésztett állatokat igáslovaknak nevezzük, ezzel utalva azon képességükre, hogy nehéz terheket tudnak húzni.(Tar Bálint)

A lovakat és a traktorokat többféleképpen is össze lehet hasonlítani. Lehet erő és teherbírás, áruk és fenntarthatóságuk, illetve a munkát melyik hogyan könnyítheti meg, mik az előnyei.

Köztudott tény, hogy a traktorok nemcsak jelentősen megkönnyítik a mezőgazdasági munkát, de hatékonyabbá is teszik azt. A traktorok egy drágább árkategóriába sorolható munkaeszköz.1-2 milliótól akár a több 100 millióig is el lehet menni méretétől függően. Kisebb,nagyobb gépekkel kevesebb idő alatt nagyobb területet lehet megművelni,manapság már hűtő- fűtő berendezések is találhatóak benne ami szintén az ember kényelmét szolgálja. Ezek a gépek 100-tól akár 600 lóerőig is előfordulnak. A nagyobb lóerős gépekkel akár nagyobb munkaeszközöket is képesek elhúzni ami szintén a kevesebb idő alatt több hektárnyi föld megmunkálására ad lehetőséget. A gépek csak akkor kérnek „enni” ha használva vannak,ezen felül nem igényelnek semmilyen köztes tápanyagpótlást. Habár minél nagyobb és drágább a gép annál költségesebb beszerezni hozzá az idővel tönkrement alkatrészeket, illetve nagyobb karbantartási munkákatok.

Ezzel szemben a lovak, egy olcsóbb árkategóriába sorolhatóak attól függően milyen felmenőkkel rendelkeznek. Úgy gondolják, hogy 1 ló ereje nagyjából 15 lóerővel ér fel, ám továbbgondolva, ők mégiscsak élőlények, ugyan úgy elfáradnak, így visszatérhetünk arra hogy 1 ló csak 1 lóerős. Egy lónak is megvannak a maga költségei, főleg akkor ha az ember megélhetése múlik a „munkaeszköze” egészségi állapotán. Orvosi ellátás, körmölés, patkolás illetve a lovakat nem lehet „letámasztani” a sarokba és újra elővenni ha újból szükség lenne rájuk. Őket akkor is táplálni kell, ha éppen nincs munka. A lovak előnyére válik hogy ezek az állatok akár egyhelyben is képesek 90 de akár 180 fokos szögbe is megfordulni.

6.kép

Az ígáslovak intelligensek és kezdeményezők is. Például, ha van egy jó barázdahúzó ló, egy lófogatot szinte egyáltalán nem is kell irányítani a mező felszántásakor. A barázdahúzó ló, egész nap követve a barázdát, vezeti a fogatot. Úgy gondolják, hogy a fogatok azért tudnak rendkívül egyenes sorokat szántani, mert a lovak szemellenzőket viselnek, és nem tudnak hátraneézni, amire viszont a traktorral dolgozó emberek gyakran hajlamosak. Mély benyomást keltő látvány, amikor egy lófogat reagál a hajtótól jövő parancsra. Egy fogatot arra képeznek ki, hogy konkrét parancsokra konkrét mozdulatokkal reagáljon, bár a pontos nyelvezet és kifejezések a hajtótól függenek. A lovak hozzászoknak a hajtó szókincséhez és hangszínéhez. Egy jellegzetes füttyentés, valamint a hajtó buzdító szavai jelzések lehetnek a lovak számára az indulásra. Mindegyik lovat a nevének szólítják, melyre aszerint reagálnak a lovak, hogy milyen a kocsis hangszíne. Ha egy ló lazít egy kicsit, általában csak a nevének éles, feddő hangnemben való szólítására van szükség. A képzés korai szakaszában a lovaknak gyakran meg kell tanulniuk, hogy az ilyen hangnemmél egy pálca vagy ostor csapása jár együtt. Ha egyszer azonban megtanulják ezt a leckét, a keményebb fegyelmezésre már ritkán kerül sor, ha ez egyáltalán szükségessé válik. Akik még mindig lovakkal művelik meg földjüket, talán azt mondhatják, hogy ez sokkal élvezetesebb, mint egész nap a munkagép zúgását hallgatni. A nyugalom azt az érzést kelti a farmerben, hogy ő is része a földnek. Még jobban észre tudja venni a körülötte lévő teremtményt a madarak kaparászó hangját, amint szemügyre veszik a frissen felforgatott földet a felszántott barázdákban; a nedves fű illatát; a zúzmara ropogását, amint az eke keresztülszeli a fagyos földet egy hideg

reggelen , kicsi dolgokat, melyeket a farmer hajlamos figyelmen kívül hagyni, ha egy traktor zaja bombázza. Az igaz, hogy a traktorok egy nap 24 órát is tudnak dolgozni, ami olyan tett, amely a lovak számára lehetetlen. Az is igaz, hogy a traktorok nagyobb földdarabot tudnak megművelni, és kevesebb fenntartást igényelnek. De egyetlen traktor sem tud sohasem létrehozni egy bájos kis utódot ez pedig csak egyike azoknak az örömöknek, melyek miatt a lovakkal való együttes munka egyedülálló. A kocsist még az is élvezettel tölti el, amikor munka közben „beszélget” a lovaival. Azok pedig engedelmességükkel válaszolnak, amint hegyezik fülüket, hogy a farmer minden szavát meghallják. A gazdálkodás nehéz, és időnként unalmas munka. Ám azoknak, akik még mindig régimódiasan, lovakkal szántják fel mezőjüket, bőséges örömük származhat abból, ha ilyen szorosan együtt dolgoznak Isten teremtményének eme izmos és keményen dolgozó állataival.(Tar Bálint)

7.kép

8.kép

2.3.Kedvtelés vagy életforma?

A lovaglást a legtöbben kedvtelésből, hagyományőrzés vagy sport céljából űzik. Kiváló hobbi és megfelelő kikapcsolódást nyújt, de sokaknál egyfajta életformává válik.

Hobbilovaglásról beszélhetünk akkor, amikor maga a lovas csak saját kedvteléséből lovagol, nem vesz részt nagyobb versenyeken, csak esetleg kis házi megméretetesen, hogy kipróbálja saját és lova tudását. Ilyen példa lehetek én is. Sajnos munka mellett nincs elegendő időm rendszeresen lovagolni, ám 15 éve gondoskodom szeretett lovamról, akivel nyaranta lovas barátaimmal kijárunk túráztatni, sátrazni, ősszel számos szüreti mulatságra látogatunk el, ha időnk engedi.

9.kép

10.kép

2.3.1Fogathajtás

„A mely terhet száz ló se mozdíthat meg, ha egyik balra másik jobbra, egyik hátra másik előre húz; az sokszor négy lónak is enged, mellyek egyformán s egyszerre húznak!" gróf Széchenyi István (1828)

A kerék feltalálásával kezdődött minden. A kerek, tengelyes szerkezet első vonóállatai valószínűleg hasított körműek (marhák) voltak. Kutatások igazolják, hogy a vontatott szerkezet kezdeti felfüggesztőeleme járomszerű volt. Csúszótalp, kerék, kocsi, szekér, harci szekér, kocsiverseny, batár, hintó, közben taliga, postakocsi, vasúti kocsi, bérkocsi, gyászkocsi és további több száz kifejezés a magyar nyelvben, amely az ember szekerész mivoltára utal a barlangi hordás ősközösségétől a legújabb ezredforduló világ bajnoki sikert hirdető magyar himnuszáig. (Internet2)

E csoda megteremtői a sumérok (Mezopotámia) voltak, akiknek később (i. e. 4000) a ló háziasítása, fogatolási próbája is köszönhető. Kutatók feltételezik, hogy az első merev tengelyű, tele kerek szekérbe fogott patások - négyes járommal, csatárláncba kényszerítve az ellenségre zúdították, és letarolva annak állásait, megölték a győzelmi tort. A harci technika csiszolásával, a küllős kerek kialakulásával, a befogott lovak irányításával, emberi jelenléttel kezdetét vette a

lovak edzése, idomítása, békeidős versenyeztetése. Nagyobb távolságok leküzdésével, ellenséges vagy békés népek leigázásával, területeik meghódításával eredményt igazoltak a korszerűbb technikát alkalmazó népcsoportok, a hurriták, a hettiták, az asszírok.(Internet2)

A fogathajtás már az ókori görög Olimpiák versenyszámai között is szerepelt. Az első szakszerűen megörökített kocsiverseny Homérosz Iliászában olvasható. A modern szervezett sport azonban alig több mint 100 éves múltra tekint vissza. 1970-ben tette hivatalos sportággá a Nemzetközi Szövetség (FEI), melynek határozata értelmében az első hivatalos Európa Bajnokságot 1971-ben éppen Budapesten rendezték, négyesfogathajtó kategóriában. Fogathajtásban a világ élvonalához tartozunk. Egynapos versenyeket főként bemutatás céljából rendeznek, sokszor amatőr hajtók részvételével. A megyei, területi versenyek és bajnokságok általában kétnaposak. A hazai és nemzetközi hivatalos „A” és „B” kategóriás versenyek három napon keresztül folynak. A versenyeket egyes-, kettes-, és négyesfogathajtó kategóriában rendezik. Ezt kiegészíti a pónifogathajtás is kettesfogathajtó kategóriában. Maga a fogathajtás három versenyszámból áll. A díjhajtásban vizsgálják a hajtó és a ló kapcsolatát, különleges engedelmességi formulákat. Értékelik a ló ápoltságát, és a hajtóval való összképet is. A maraton hajtás során a fogatoknak általában 6-7 vizes, illetve dombos akadállyal kell megküzdeniük. Az akadályhajtásban egy meghatározott, szűk időn belül kell a versenyzőknek sikeresen célba érniük. A legtöbb hajtó lipicai lovakkal dolgozik, mert hazánkban ennek a fajtának a tenyésztése a legelterjedtebb. A fogathajtó sport a Magyar Lovas Szövetség legeredményesebb szakága. Fogathajtóinkat jelenleg a világ élvonalában jegyzik.(Internet3)

Kladrubi tizenkettes: Rekordkísérlet után tradíció lett a nagyhírű csehországi ménes fajtatizsza lovaiból fogatolt „nemzeti látvány” szerepeltetése a pardubicei versenyen és egyéb nagy rendezvényeken. Magyarországon a hagyományőrzés tisztelete, a hasznosság kihasználása a műszaki újítások ötvözése a fogatformációk sokrétűségéhez vezetett. Mindemellett a napi gyakorlatban a kettes és négyes fogatok vannak túlsúlyban.(Internet2)

Egyes fogat:Kétkerekű taligába vagy négykerekű löcsös kocsiba, két rúd közé vagy egy rúd mellé fogott ló Eleganciája, sportirányú hasznosítása Magyarországon nem alakult ki. Szegényszagú praktikumát elsősorban a kényszerűség irányítja. (Internet2)

Kettesfogat: Általánosan elfogadott hasznosított és sportirányban továbbfejlesztett rendszer Magyarországon. Tájégségénként sok népszerű változata van. A közepső rúd mellé baloldalt a „nyergest”, jobboldalt a „rudast” fogják.

Hármas fogat: Két változata ismert. A „lógós” és a „koppantós”. A lógós fogatnál csikónevelő, feladathoz szoktató szándékkal, a kettes fogat rudaslova mellé, a vendég hámfához csatolják a fiatal lovat. Később hámba nőve, kedvezően sorba érik ez a „lógós ló”. A koppantós fogatnál a rúdvégre csatolják a harmadik ló, a „koppantós” hámfáját. Ezt a lovat és az egész fogatot, a népies fogatoknál, a nyerges nyergéből hajtják. A mezőgazdasági munkák helyszínén a lovak cserepihentetéssel vagy hármas fogatba fogva (vetőgép) dolgoztak.(Internet2)

Négyes fogat: Világméreteken újra hasznosuló fogatolás. A sportban, versenyzésben, világbajnoksági reményekben kialakult a jövőképe. Magyarországon nagy múltja, elismert jelene és sikereket ígérő jövője van. A négyes fogat szárkezelése magyar patent és ősi genetikai erő. A klasszikus négyes fogat két, egymás elé csatolt lópárból áll. A nyerges előtt (bal elülső) a gyeplős, mellette (jobbról) az ostorhegyes.(Internet2)

Létezik a fogatoknak további számos változata is, ám azok nem annyira elterjedtek. Esetleg még a magyarok részéről említésre méltó az ötös fogat, mint a híres pusztai ötös. Neve a Hortobágyhoz köthető.

2.3.2 Díjlovaglás

A díjlovaglást a lovassportok királynőjeként tartják számon, nem alaptalanul. A sportág neve egy francia eredetű szó, melyet általánosan edzésnek, kiképzésnek vagy idomításnak fordítanak, éppen ezért sokan használják a magyar nyelvben is az idomító lovaglás kifejezést. A díjlovaglást néha a baletthez hasonlítják. Bár ennek a sportágnak a gyökerei egészen Xenophon idejéig nyúlnak vissza, a mai feladatsorok egyes elemeinek eredete pedig a harctéren végrehajtandó feladatokban keresendő, a nyugati civilizációban a reneszánsz korában tekintették először a díjlovaglást fontos sporttevékenységnek. Ennek az időszaknak a nagy lovagló mesterei fejlesztették ki azt a fokozatos kiképzési módszert, amely azóta sem változott sokat. A klasszikus díjlovaglást ma is a modern díjlovaglás alapjának tekintik.(Wikipédia)

A díjlovas bemutató a ló és lovas közötti tökéletes harmóniát és összhangot mutatja be, tulajdonképpen az idomítás alfája és omegája. Már XIV. Lajos hadseregének kiképzésében sokat adtak arra, hogy a katonák lova egy talpalatnyi helyen is engedelmesen mozogjon, forduljon, robbanékony, mégis nyugodt legyen.(Internet4)

A díjlovaglás célja a ló alkatának, mozgásának és képességeinek harmonikus kifejlesztése. A díjlovagló versenyek a nemzetközileg előírt díjlovagló négyszögben zajlanak, ahová a ló kiképzési fokának megfelelően, meghatározott feladatokat írnak ki. A díjlovaglás leglátványosabb formája az úgynevezett Zenés Kűr, ahol a zenével összhangban mutatják be csodálatos gyakorlataikat lovaikkal a lovasok.(Internet4)

A kiképzési skála elrendezése piramis-szerű, melynek alján a „ritmus vagy ütemesség”, csúcán pedig az „összeszedettség” helyezkedik el. Dr. Reiner Klimke „A fiatal hátasló alapkiképzése” című könyvében a kiképzési skála elemeinek felsorolásánál az elengedettséget az ütem elé is helyezi. A ló kiképzésének előrehaladtával annak átengedősége is egyre fejlődik, egészen a kiképzett díjló teljes átengedőségéig, amikor lovasának a külső szemlélő által már láthatatlan jelzéseire, mintegy önmagától hajtja végre a különböző feladatokat.(Internet4)

2.3.2 Military

Ez a sportág a katonaság által szervezett távlovagló versenyekből fejlődött ki. Először terepversenyekkel, később díjlovaglással egészítették ki a versenyeket. Military International néven 1905-ben, Brüsszelben írtak ki egy összetett versenyt, melyről a sportág elnevezése származik. Nálunk lovastusának és háromnapos versenyszámnak is nevezik, mivel három különböző versenyszámot foglal magába. A díjlovaglást a díjlovagló négyszögben kell teljesíteni. A terepverseny négy szakaszból áll. Az első és harmadik szakasz ösvényeken, utakon keresztül vezet. A második szakasz az akadályverseny-pálya (Steeple-Chase), míg a negyedik szakasz a terepakadálypálya (Cross). A military harmadik eleme az ugróversenyszám.(Internet5)

2.3.3 Galopp

A galopp sportág neve a ló leggyorsabb jármódjának, a vágtnak másik elnevezéséből jött létre. A sportág lényege, hogy a lovak vágtnak futnak a cél felé nyergükben lévő zsokéjuk irányításával. A galoppverseny két fajtája a sík és az ugróverseny. Ezeken a versenyeken leginkább angol telivérek futnak, amely kimondottan versenyre kitenyésztett lófajta: 900-3200 méter közötti távon a telivérek nem találnak legyőzőre. Néhány kiemelkedő hazai verseny: Nemzeti Díj, Magyar Derby, Kincsem Díj, Szent László Díj.(Internet6)

2.3.4 Ügető versenyek

A lovak nem nyereg alatt, hanem versenykocsiba fogva futnak. A Magyar Ügetőverseny Szabályzat alapján a futásokon a lovak három szempont alapján mérettetnek meg: maga az ügető jármód, a verseny távja és a gyorsaság alapján. Az ügetőverseny (néha egyszerűen ügető), olyan lóverseny, amelyet ügetésben, ügetőlovakkal, vagyis olyan lófajtákkal futnak, amelyek

kitenyésztettség folytán különlegesen nagy ügető-készséggel és képességgel rendelkeznek.(Internet7)

2.4. Szüreti mulatságok

Lovas barátaimmal számos lovas rendezvényen részt szoktunk venni, beleértve a közeli szüreti mulatságokat, amelyek szeptember elejétől október közepéig szoktak környékünkön tartani. Előre egyeztetett időpontokban, egymás között megegyeznek a falvak, általában szombatonként tartják a szüreti felvonulásokat, mulatságot. Ilyenkor számos fogat és hátas érkezik. Különböző programok vannak, előadók lépnek fel. Az adott faluban több „megálló” van, ahol a meghívott előadók, szereplők egy kisebb műsort, éneket illetve táncot mutatnak be. Ilyenkor az emberek népviseletbe vagy mindenféle vicces öltözetet viselnek. Számos falubeli „standokat” rak ki a háza elé ahol a felvonulókat étellel és itallal kínálják. Aki fogattal érkezik annak kocsiját megannyi színes szalaggal és különböző csicsás dísszel csinosítják ki.

Szüret a különböző történelmi korokban mindig többet jelentett egyszerű munkánál. Ünnepek számított és számít ma is, hiszen egy egész évi munka gyümölcsével szembesül a szőlőművelő. A szüret menete egyszerű volt:kisebb birtokosoknál kalákában szedték le a szőlőt, rokonok, ismerősök segítettek be, akiket a gazda látott el ebéddel. Elmaradhatatlan volt a pogácsa, pálinka, lacipecsenye, gulyás és a bor. A nők szedtek, a férfiak puttyoztak. Szüretkor megélénkült a szőlőhegy. A munkavégzés alatt is jellemző volt -közösségi munka lévén - a tréfálkozás, az éneklés, a hangoskodás. Utána azonban valódi ünneppé alakult a nap. A szüretelők a végzésnapon a hegyről levonulva szüreti koszorút vittek a vállukon. Ez a koszorú fém, vagy favázra aggatott szőlőfürtökből állt, amelyet búzával, vagy szalagokkal, esetleg borosüveggel díszítettek. A feudalizmus idején a menet ilyenkor a földesúr házához vonult köszönteni. Itt a dolgozók verses rigmusokat mondtak, melyekben szót ejtettek a gazda fukarságáról, vagy jószívűségéről is. A földesúr ezután megvendégelte munkásait, s este általában táncos mulatságot is tartott. A szüreti felvonulás és bál sok városban még ma is van. A szerepköröket (bíró, bíróné, csőszlányok, csőszlegények, kisbíró, táncmesterek) ma is beöltözött szereplők alakítják.

2.5.Hortobágyi lovas napok

„A pálya a lovaké, a bográcsban a szürkemarháé lesz a főszerep” olvashatjuk a hortobágyi lovasnapok hivatalos weboldalán.

Múlt és jelen találkozása a délibábos Hortobágyon. Három nap a csikósok földjén !

A Hortobágyi Lovasnapok az elmúlt évtizedekben a térség meghatározó és országhatárokon átívelő ismertségű rendezvényévé nőtte ki magát, amelynek legfőbb célja a Hortobágyra jellemző pásztorkultúra múltjának és jelenének, valamint a Mátai Ménes lótényésztő munkájának, és a ma is használt és működő fogatgyűjteményének megismertetése, népszerűsítése. A Hortobágyi Lovasnapok a magyar lovasélet összegzése, melyben a profi lovasok éppúgy beletartoznak, mint az amatőrök és a lókedvelő felnőttek és gyerekek.(Internet8)

A Hortobágyi Lovasnapok fél évszázados múltjával az országos szintű lovas rendezvények nagy öregjének számít: az 1671 óta fennálló ménes területén a régi lovasnapok hangulatát megőrizve, ugyanakkor napjaink lovas életének többféle szegmensét bemutatva zajlanak majd az események, melynek kiváló hátterét és keretet nyújt a hortobágyi puszta, mely 1999 óta a Világörökség része.(Internet8)

A Hortobágyi lovasnapok egyik főszereplői a csikósok. A csikósok hajdanán igen megbecsült tagjai voltak a társadalomnak. Terelőeszközük a saját maguk által készített díszes karikás ostor, melyet az évek során nem csak fegyverként, de játékaikban is szívesen használtak. Jellegzetes lószerszámot használnak ma is, ez az úgynevezett patrac, a heveder nélküli nyeregféleség. Terelőeszközük a saját maguk készítette, díszes karikás ostor, mellyel a ménest terelik. A csikósok legfontosabb társa a hátszlovuk, melyet sok mindenre megtanítanak. Régen hasznos módszer volt a ló-fektetés, így az éles szél és a támadók elől is megmenekülhetett ló és lovasa. Ma a csikós bemutató ügyességi gyakorlatai között ló-fektetés, ló-ültetés és kendőlopás is szerepel. Egy történet szerint réges-régen egy német úr fogadást kötött egy alföldi csikóssal, hogy az ő kutyája

okosabb a lónál. A német úr azt állította, hogy a kutya azért okosabb, mert utasításra leül, lefekszik – erre a csikós bebizonyította neki, hogy az ő lova is képes ugyanerre. Azóta ez a mutatvány a csikósok körében hagyománnyá vált. Külön attrakciónak számít a puszta-ötös. Maga a produkció abból áll, hogy a csikóslegény a két hátulsó ló hátán állva hajtja a magyaros stílusban összefogott lovakat. Koch-ötösnek is nevezik, mert sokáig úgy tartották, hogy a bravúros mutatványt Ludwig Koch osztrák festő álmolta vászonra 1923-ban. A kiváló magyar lovas, Lénárd Béla keltette életre a képet. (Maksa Eszter)

2.6.Huszárok

A könnyűlovas magyar katonákat nevezik huszároknak közel ötszáz éve. Az első világháború lovasrohaiban vitézül harcoltak, és még a második világháborúban is szembeszálltak a modern fegyverekkel és tankokkal.(Internet9)

A könnyűlovas magyar katonákat nevezik huszároknak közel ötszáz éve. Az elnevezés valószínűleg az olasz corsaro (jelentése vágatató, futár) szóból ered, mellyel talán a 14. században, Itáliában nagy számmal zsoldosként szolgáló könnyűlovas magyar katonákat illették. A huszár alakja a 15. századi forrásokban jelenik meg, mint páncél nélküli, legfeljebb sisakkal ellátott, lándzsás, pajzsos lovas vitéz.A huszárság hőskora a 16-17. századra, a török elleni harcok idejére tehető. Európában a hétéves háború, majd a napóleoni hadjáratok alatt szerzett hírnevet.A huszárok egyenruhája, fegyverzete a 18. században az európai országokban is elterjedt, elnevezését is átvették.(Internet9)

Az 1848-49-es szabadságharc csatáiban kiemelkedő bátorságukról ismét tanúbizonyságot tettek. Az első világháború lovasrohaiban vitézül harcoltak, és még a második világháborúban is szembeszálltak a modern fegyverekkel és tankokkal.

Az ország különböző területein egyre több huszár –és hagyományőrző egyesület vállalja magára, hogy az utódoknak is bemutatja a huszárság hagyományait. Korhű ruháikban és fegyverzetükkel felhívják magukra a figyelmet. Parádés felvonulásaik színesítik, gazdagítják ünnepeinket, csatabemutatóinkat, szórakoztatnak, és közben új ismeretekkel bővítik történelemtudásunkat, erősítik kultúránkhoz való kötődésünket. (Maksa Eszter)

Magyarországon számos huszár egyesület létezik akik próbálják a régmúlt emlékeit megőrizni. Ruházatuk feltűnő, lovas szerszámaik egyediek. Számos rendezvényen találkozhatunk velük ahol akár különféle bemutatókat is tartanak. Pár rendezvényt fel is lehet sorolni, ilyen például a március 15.-én ez a legjelentősebb ünnep, amikor mindenhol megjelennek a huszárok és megemlékeznek a szabadságharcról. Részt szoktak venni a Nemzeti vágtn,hortobágyi lovasnapokon, de még Keszthelyen a sárguláson is.

11.kép

12.kép

2.7.Lovas Íjászat

Az ősmagyarok szinte összenőttek kicsiny, szívós lovaikkal, továbbá oldalra és hátrafelé is kiválóan nyilaztak. Szerencsére ma is él a lovasíjászat hagyománya, melynek korunk egyik legnevesebb képviselője Kassai Lajos. (Internet12)

Az ősmagyarok mindennapjainak részét képezte a lovaglás és a harc. Folyamatosan képezték magukat törzsi vadászatok, játékok és versengések alkalmával. A könnyűlovasok mesterien kezelték az íjat, melynek elkészítése 5-10 évig is eltarthatott. A magyarok a visszahajló, úgynevezett reflex-íjat használták. A nyíltegez 70-75 cm hosszú volt és fakéregből készült, ebben tartották a nyílvevőket, melyekből egyszerre többet is tartottak a kezükben. A harcosok az íj és nyíltegezt is az övükön viselték, nem pedig a hátukon. A nyereg kétkapás volt és a váza fából készült, melyre állatbőrt feszítettek. A magyarok szinte összenőttek szívós, kicsiny lovaikkal, oldalra és hátrafelé is kiválóan nyilaztak. A nyílharc után tömör harcvonalba fejlődtek, és vágtaban rohanták meg az ellenséget, a harcosokat kopjával taszították le a lovukról. A fokos és a szablya használatára csak a menekülő sereg üldözése vagy a maguk védelmében került sor.(Maksa Eszter)

A lovasíjászat egyik legnagyobb alakja Kassai Lajos, akiről film is készült. Ő a Kassai-völgybe kelti életre a múltat. A Kassai-völgy 1990 óta kerülnek megrendezésre azok az élő történelemórák, melyek a népvándorlás kori harcmódort és életformát mutatják be. A programok a kezdetek óta folyamatosan bővülnek, a látnivalók színesednek, és ma már az idelátogatók teljes képet kaphatnak őseink harcmódoráról, fegyverzetéről, életmódjáról. Továbbá a völgy 15 hektáros területén megtekinthetők a szabadon élő őshonos állatok: shagya és arab telivér lovak, bivalyok, szürkemarhák, fekete rackák, mangalicák, parlagi libák és kacsák, kendermagos tyúkok, és pávák. A Kaposmérő mellett elterülő Kassai völgy a 80-as évek végétől épül és szépül. Jelenleg ez a hely a lovasíjászat világközpontja. A világ minden részéről fogad tanulni vágyókat és teret ad nemzetközi versenyeknek, edzőtáboroknak, valamint lovasíjász világtalálkozóknak.(Internet12)

13.kép

14.kép

2.8.tenyészetek

Magyarország területén rengeteg ménest találhatsz, ezek közül sok ménes magántulajdonú. Melyek azok a ménesek, amik még állami irányítás alatt jöttek létre és a mai napig működnek.

2.8.1Mezőhegyesi Ménesbirtok Rt. (1785)

A Mezőhegyesi Ménesbirtok nem csak Magyarország, hanem egész Európa legrégebbi állami birtoka. A ménest 1785-ben II. József rendelete alapján alapították. 1816-ban Nonius Senior Mezőhegyesre került, és lett a róla elnevezett fajta alapítója. 1816-ban Fechtig báró Triesztben megvásárolja Gidran Seniort, amely Bábolnán törzsmén lett, és fiát, Gidran II-t Mezőhegyesre osztották be. A fajta kiválási lehetőségét a sárga szín adta, így tulajdonképpen a gidrán a mezőhegyesi sárga ménesből alakult ki. 1836-tól az angol félvér Furioso és 1852-től a szintén angol félvér North Star is külön ménest kapott. A kettő keresztezéséből született meg a külön fajtnak elismert furioso-north star, más néven a mezőhegyesi félvér. Később volt itt lipicai és arab ménes is. A két világháború alatt súlyos csapások érték a ménest, csak a lóállomány egy része maradt meg. 1962-től egy elhibázott döntéssel arra kényszerítették a ménesbirtokot, hogy ügető és ugrató sportlovakat tenyészzen, míg a hagyományosan tenyésztett fajtákhoz tartozó ménék és kancák a Hortobágyra illetve a Nagykunságra kerültek. A nóniusz törzstenyészet azonban megmaradt. (Internet13)

15.kép:Gidrán ménes

16.képGidrav-XXVII-43-Kartel

2.8.2 Bábolna Nemzeti Ménesbirtok (1789)

1789-ben a királyi udvar Csekonics József tanácsára, a gróf Szapháry családtól megvásárolta a 6600 holdas Bábolna-birtokot, amely a Bécsbe hajtandó vágómarhák pihenőállomásaként, valamint a Mezőhegyesi Ménes fiókméneseként működött, majd 1806-ban önállóvá vált. 1816-tól már csak arab ménnek fedeznek a ménesben. 1836-ban Von Herbert őrnagy keletre indult lóvásárló expedícióján, és magával hozta Bábolnára a Shagya nevű almázott mézszürke mént is. Később ez a mén lett a bábolnai arab fajta névadója, és kiváló utódainak köszönhetően máig népes és virágzó fajtát alapított. 1878-ban a Párizsi Világkiállításon a magyar királyi állami méneseket külön 500 frank értékű aranyéremmel jutalmazták. 1885-ben került Bábolnára az O'Bajan fekete arab mén, aki igen értékes fedezőméne lett az állománynak. Az első világháború végén román csapatok betörték Bábolnára, és elhajtották az állomány Magyarországon maradt részét. 1925-ben beállt a tenyésztésbe Gazal II. 1932-ben Bábolna az akkori Európa legjelentősebb arab ménese volt. A második világháború után a Németországba menekített állomány visszatért Bábolnára, de a háború alatt itthon maradt állomány megsemmisült. Az elkövetkező negyven év alatt a ménes vegetált, értékes ménvonalak és kancacsaládok pusztultak ki. 1978-ban a bábolnai arab fajtát nem mint arab telivért, hanem mint tisztavérű arab lófajtát ismerik el. Azonban a második világháború után alkalmazott túlzott arab telivér keresztezéssel a fajta majdnem elvesztette jellegét. 1990-ben regenerálták a shagya arab állományt, és újraélesztették a törzseket. 2001-ben megalakult a Bábolna Nemzeti Ménesbirtok Kft.

A tenyésztés mellett a hagyományok megőrzése és bemutatása szintén fontos feladat. A Ménesudvari Programok közt szerepel többek között a ménesudvar meglátogatása (a kocsi-, lovas- és vadászmuzeum, a világhírű arab ménes mén- és kancaistálló, fedett lovarda), csikótelep és az arborétum –benne a Híres Lovak Emlékparkjának- megtekintése, horgászat, szalonnasütés, grillezés, bográcsban való főzés az Ölbő pusztán. A ménesudvari színház 200 fős konferenciák és állófogadások lebonyolítására is alkalmas. (Internet13)

17.kép

2.8.3 Hortobágyi Kht. Mátai Ménes

A Hortobágy Európa legnagyobb összefüggő, természetes füves pusztája, a legnyugatabbra fekvő sztyepp. Fűösszetétele egyedülálló. Az 1973-ban létrehozott első magyar nemzeti park az ország legnagyobb védett területe (82 ezer hektár). A

világörökség része. Az évezredek folyamán a Hortobágy pusztáin legelő vadállatokat, az őstulokot és a vadlovat fokozatosan a háziállatok váltották fel. Így ez a környék régóta híres állattartó vidék volt. Az 1700-as években Debrecen és a környék többi települése külön méneseket legeltetett a közel 40 ezer hektárnyi területen. A szilaj pásztorkodás volt a jellemző. A hortobágyi lótenyésztés tehát nem olyan formán szerveződött, ahogy az ország más híres uradalmi és katonai tenyésztésénél látható. 1880-ban a Debreceni ménes Mátára települt, mely a város gazdáinak gazdálkodási központja lett. Innen ered tulajdonképpen a Hortobágy mai ménese, melynek meghatározó épületei az 1940-es években épültek. A hortobágyi nóniusztenyésztés első írott nyoma 1843, mikor is Debrecen szürke marháért hat kancát kapott cserébe, majd az 50-es években két mént is vásárolt. Kozma Ferenc munkásságának köszönhetően kialakult a nóniusz hortobágyi tájfajtája, melyet a mezőhegyesinél kisebb méret, szikárabb megjelenés és főként a fakó pej szín jellemzett.

A második világháború komoly károkat okozott az állományban. 1961-ben a mezőhegyesi nóniusz törzsállomány jelentős részét áthelyezték a Hortobágyra. A két élettér eltérő volt és komoly alkalmazkodási nehézségeket okozott a lovaknak. A hagyományos használati igény (a nóniuszt elsősorban mezőgazdasági igásmunkára használták) csökkenése és a mai modern igények nehezítik manapság a fajta további tenyésztését. Mára két tenyészcél alakult ki, a génmegőrzés mellett a sportlótenyésztés önálló útra tért. A Hortobágyi Állami Gazdaságot az 1990-es években privatizálták.

2001-ben a ménes ingatlan- és lóállományát a magyar állam visszavásárolta, s a Hortobágyi Nemzeti Parkra ruházta. A ménes kezelője a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Kht., melynek tulajdonában a ménes olyan önálló rendszerre vált, melynek feladatai közé tartozik a hortobágyi lótenyésztés, a lovas és pásztor hagyományok őrzése illetve a lovas idegenforgalom tradíciói.

A hortobágyi idegenforgalom szerves részét alkotja ma a mátai ménes is. Egykor a mátai ménes alkotta a Hortobágy turisztikai látványosságát. Ma már egy másfajta Hortobágy-kép kialakítására törekszenek, mely a térség egyedülálló adottságain alapszik, és magában foglalja az öko-, a gyógy-, a vízi-, illetve a lovasturizmust. E komplex szolgáltatási kör fontos eleme ma is a ménes által kínált, pusztai bemutató program, melynek keretén belül eredeti környezetükben tekinthetők meg

a puszta őshonos állatai, állattenyésztési és pásztorhagyományai. Szenzációnak számít a híres ménés meghajtása. Az ország legnagyobb múltú lovas rendezvényének műsorát is a ménés új arculatához igazították. A rendezvény ma a Pásztorok Ünnepe, Hortobágyi Lovasnapok nevet viseli. Itt bemutatkozhat a magyar lótenyésztés, illetve a lovas- és pásztorhagyományok ápolói mutathatják be műsorukat. Versenyeket rendeznek hagyományos magyar fogatok részére, és látható a magyar tenyésztésű lovak derbyje is. Emellett megünneplik az előző év legsikeresebb magyar sportlovát, az „Év magyar lovát”. (Internet13)

18.kép

2.8.4 Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad (1951)

A lipicai fajta elnevezése onnan ered, hogy az első ménest 1580-ban a Trieszt melletti kis faluban, Lipizzán alapították a Habsburg uralkodóház számára. A ménés alapításakor a

következőket fogalmazták meg: *“Itt a legjobb lovakat tenyészéke, melyek a császári udvar számára lesznek elővezetve. Ezek a legkiválóbb és legtűrőkéesebb lovak legyenek. Kemény és füves talajon járjanak ott, ahol kevés fű nő.”*

A több, mint 400 éves múltra visszatekintő fajta állományát többször kellett Magyarországra menekíteni. A lipicai ló magyarországi tenyésztését 1806-tól számítják, több kitérő után a ménés számára 1952-től ad otthont a Bükk-fennsík, ahol a természeti adottságok és a környezeti hatások tevékenyen hozzájárulnak a fajta kialakításához. A csikók 3 éves korukig a Bükk-fennsíkon nevelkednek. A fennsík központi nevelőhelyén, Csipkésúton hangulatos üdülőházak és panzió várja a vendégeket.

Szilvásváradon, a Palavichini kastély istállójában csodálatos mének és egy lótörténeti kiállítás látható. Az épület tetőterében hét vendégszoba várja a pihenni és kikapcsolódásra vágyókat. A Szilvásváradon tenyésztett lipicai elsősorban a fajta fogatos használatára alkalmas típusát képviselik, ezt bizonyítják a fogathajtó sportban elért eredményeik is. Európa egyik legszebb fekvésű lovas stadionjában az évről évre megrendezett Lipicai Lovas

Fesztivál keretében színvonalas bemutatók láthatók, a vendégek közelebb kerülhetnek a lipicai lovakhoz, megismerhetik a szilvásváradai lovas életet. A ménesgazdaság szolgáltatásai között szerepel: fogatos méneslátogatás, lovastúrák, lovasbemutató, fogathajtó tanfolyamok, díjlovaglás oktatás, gyermek lovastáborok, lovardai lovasoktatás kezdőknek és haladóknak, csipkésűti üdültetés.(Internet13)

19.kép

2.8.5 Bugaci Ménes

A Kiskunsági Nemzeti Park területe az ősbtorókás kivételével bejárható lóháton. A nemzeti park területén fekszik Bugac Puszta, ahol immár 30 éve működik a lovasturizmus. Híres az itt látható lovasbemutató, melyet évente négyezer vendég látogat, és amely az egykori pásztorkultúrát őrzi és mutatja be. A bugaci ménest az 1960-as években alapították. Neves fogathajtók alakították ki a lóállományt (Abonyi Géza, Abonyi Imre, Juhász László). A nemzeti park lovas fogattal is bejárható. A puszta lóállománya magyar sportlovakból áll.(Internet13)

20.kép

2.8.6Kisbér (1953)

A szabadságharc leverése után gróf Batthyány Kázmér birtokait elkobozták és Kisbéren császári rendeletre 1853-ban katonai ménest állítottak fel. Itt tenyésztették ki a külön fajtaként elismert, a településről elnevezett kisbéri félvért. A második világháború komoly károkat okozott a ménesben., ráadásul

a település házait ért károk helyrehozatalához a ménes épületeit bontották le. Később a ménesbirtok megmaradt területén kialakították a Kisbéri Állami Mintabirtokot, majd 1947-ben összevonták a bábolnai ménesbirtokkal. A két gazdaságból alakult meg 1948-ban a Bábolnai Nemzeti Vállalat. 1954-ben újraindult a versenylótenyésztés. A ménesben született 1960-ban a 20. század legeredményesebb magyar versenylova, Imperiál. Az eredményesen működő ménest 1961-ben elhibázott gazdasági megfontolásból megszüntették. A kisbéri fajta alkatában és belső tulajdonságaiban igen hasonlít az angol telivérre, bár a magyar éghajlat, a takarmányozás számos, a helyi viszonyokból következő előnyös tulajdonságot is eredményezett. Sajnos a fajta ma csak magántenyészetekben fordul elő. (Internet13)

21.kép

3.Következtetések, javaslatok

Lovas nemzetként emlegetjük a magyart, de már régen nem az, viszont ezzel a törekvéssel újra azzá válhatunk. Ha végignézzük a történelmünket, folyamatosan jelen van a ló onnantól, hogy bejöttünk a Kárpát-medencébe. A második világháborútól már inkább csak munka és kedvtelés céljából tartották őket, ma már munka miatt sem, a mai fiatalok szinte nem is ismerik ezt az állatot. Pedig olyan társról, olyan fantasztikus erővel rendelkező állatról beszélünk, amely nemcsak munkaképességét tekintve van óriási hatással az életünkre, hanem a belőle sugárzó erő miatt is. Nem véletlenül használják terápiás célokra is, a lóval való érintkezés óriási hatással lehet a gyermekek fejlődésére, és ez eredményekben is megmutatkozik.

Fontosnak tartom, hogy a mai fiatalok is tisztában legyenek arról, hogy réges-régen nem léteztek ilyen gépek és későbbiekben, akár az ő nagyszülei nem engedhették meg hogy bármi féle gépet vegyenek így állatot tartottak és azzal dolgoztak. Az mindennapi életben milyen szokásaik voltak és ehhez ma milyen események köthetőek. Mert ahogy a nagyszüleiink mondják „régen minden más volt”.

Szerintem iskolákba be kellene vezetni gyakorlati órákba az állatokkal való foglalkozást, megismertetni a múltjukat. Tanítani kellene a régi időkről és a hagyományokról, illetve azokat az adott időkben „gyakorolni”. Gondolok ilyenkor a szüretre, lucázásra, május 1-jére és még sorolhatnám.

4.Összefoglalás

Szakedolgozatomat a Lovas hagyományőrzésről készítettem, mivel magyarként és hozzá még nagy lovasként fontosnak tartom, hogy megőrizzük az elődeink hagyományait. Sajnos a mai fiatalok élete a technika felé hajlik és a társadalom egyre inkább elvárosiasodik. Ezáltal nem művelnek földet, nem tartanak állatokat mivel a rohanó világban nincs idejük és kedvük munka után még ilyenekkel foglalkozni. Amit elődeink a hosszú idő alatt felépítettek és fenntartották az lassacskán feledésbe merül. Szakedolgozatomban szerettem volna bemutatni ezeknek a hagyományoknak egy részét. Hogyan művelték régen a földeket, milyen lehetőségük voltak a régi „parasztoknak”. Összehasonlítottam, hogy a mai modern gépekkel szemben mik voltak az előnyök és a hátrányok a földművelésben, a mindennapi életben. Majd néhány kiemelkedőbb, ismertebb lovas eseményt próbáltam megemlíteni, mint például a versenyszerű lovassportokat és azoknak a fajtáit, a régi hagyományhoz fűződő szüreti mulatságot és annak lezajlását. A Hortobágyi lovasnapokat, a huszárok megjelenését, a lovasíjászat művészetét, nem véletlenül kapott létjogosultságot az a 10. századból származó koraközépkori mondás sem, miszerint „a magyarok nyilaitól ments meg

Uram minket”. Végül próbáltam bemutatni néhány fontosabb tenyészetet, amelyek a régen kitenyésztett fajták jellemét és tulajdonságait kívánták hátrahagyni a jövőnek.

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Nagy Fruzsina (hallgató Neptun azonosítója: BB1VV3) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Keszthely, 2023. május 2.

Dr. Bartos Ádám
Belső konzulens

NYILATKOZAT

Az alulírt Nagy Fruzsina a Magyar Állam és Európa- és Nemzetközi
Egyetemén LLM szakon 2023. május 2. napján 14:30 óráig
végzett hallgatói nyilatkozatom, hogy a dolgozat saját munkám, tudásom alkalmazása során a
felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem.
Hozzájárulok ahhoz, hogy Lélekdolgozat, Szakdolgozat, Diplomadolgozat vagy más
összeállítások felkérődjen az Egyetem katalógusán és hogy a digitális verziókat (pdf
formátumban) szabadon dolgozatom elvében legyen a kódszám 11111111 / 11111111,
illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása
mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: 2023 év 05 hó 02 nap

Nagy Fruzsina
Hallgató

Irodalomjegyzék

- Internet1 <https://partiumigazda.ro/lovak-a-mezogazdasagi-munkalatokban>
- Internet2 <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=14037>
- Internet3 <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=2010>
- Internet4 <https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%ADlovagl%C3%A1s>
- Internet5 <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=2008>
- Internet6 [https://hu.wikipedia.org/wiki/Galopp_\(l%C3%B3verseny\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Galopp_(l%C3%B3verseny))
- Internet7 <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Cget%C5%91verseny>
- Internet8 <http://hortobagyilovasnapok.hu/hu/>
- Internet9 <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=252>
- Internet10: <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=15819>
- Internet11 <https://www.lovasok.hu/magyar-lovaskultura/csikosok/>
- Internet12: <https://www.lovasijaszat.hu/kassai-volgy/elo-tortenelemorak/>
- Internet13 <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/menesek/menesek/>
- Internet14 <https://www.lovasok.hu/old/a-magyarsag-es-a-lo-kapcsolata>
- Internet15 <https://erdmot.hu/2021/05/27/lovas-nemzetkent-emlegetjuk-magyart-de-mar-regen-nem-az/>

Ábrák és képek forrásai

- 1.kép
- 2.kép https://www.google.com/search?q=l%C3%B3+C5%91se&tbm=isch&ved=2ahUKEwjhOmt9lv-AhWLu6QKHS7qCDwQ2-cCegQIABAA&oq=l%C3%B3+C5%91se&gs_lcp=CgNpbWcQAziFCAAQgAQyBwgAEIAEEBg6CgAEIoFELEDEEM6BwgAEIoFEEM6CgAEIAEELEDOg0IABCKBRCxAxCDARBDQgsIABCABBCxAxC DAToECAAQHjoGCAAQBRAeOgkIABCABBAKEBg6CgAELEDEIMBOgYIABAIEB5QkQxY4zlg8z1oBXAAeACA AVKIAYUIkgECMTSYAQCGAQGqAQtnD3Mtd2l6LWltZ7ABAMABAQ&sclient=img&ei=btQpZOKVO4v3kgWu1KPgAw&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851
- 3.kép
https://www.google.com/search?q=lovak+r%C3%A9gen+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&tbm=isch&ved=2ahUKEwje-bKwvKL-AhWZgv0HHAeTUUQ2-cCegQIABAA&oq=lovak+r%C3%A9gen+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1C9BVi2GWCnGmgBcAB4AIAByIgBhAWSAQE4mAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&sclient=img&ei=vag1ZJ6nO5mF9u8PoduqAQ&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgsrc=j1wP88eqKkZsQM
- 4.kép
https://www.google.com/search?q=lovak+r%C3%A9gen+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&tbm=isch&ved=2ahUKEwje-bKwvKL-AhWZgv0HHAeTUUQ2-cCegQIABAA&oq=lovak+r%C3%A9gen+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1C9BVi2GWCnGmgBcAB4AIAByIgBhAWSAQE4mAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&sclient=img&ei=vag1ZJ6nO5mF9u8PoduqAQ&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgsrc=WD1LHKq3OqaCMM
- 5.kép
https://www.google.com/search?q=prewalski+horse&tbm=isch&ved=2ahUKEwiFw5fMwaL-AhUA7LsiHb29Dr0Q2-cCegQIABAA&oq=prewals&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgclABCABBATMgYIABAeEBMyBggAEB4QEzIICAAQBRAeEBMyCAGAEAUQHhATOGqIIXAnOGYIABAIEB46BwgjEOoCECc6BQgAEIAEOgglABCABBCxAzoHCAAQigUQZzoICAAQsQMqgwE6BAgAEB5Q5gtYhDtg2EpoA3AAeAOAAZYBiAH8DpIBBDEOLjeYACGqAQGqAQtnD3Mtd2l6LWltZ7ABCsABAQ&sclient=img&ei=Nq41ZIXQGYY7_UPvfu66As&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgsrc=GcCKAOeD0t-nnM
- 6.kép
https://www.google.com/search?q=lovak+r%C3%A9gen&tbm=isch&ved=2ahUKEwj28M-Q9lv-AhVDLewKHS7HDLUQ2-cCegQIABAA&oq=lovak+r%C3%A9gen&gs_lcp=CgNpbWcQAzoFCAAQgAQ6BggAEAUQHjoGCAAQCBAAeOgclABCABBAYUM8QWNNoiYPokaABwAHgAgAFkiAHDA5IBAZuUMZgBAKABAAoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&sclient=img&ei=MdQpZLaULcPasAeujrOoCw&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgsrc=cAK9ZoSVRccNNM

- 8.képhttps://www.google.com/search?q=lovak+a+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&sxsrf=APwXEdePnL1U6x7aSzw_xxVJOVNJKJ7gQ:1681238202389&source=Inms&tbnm=sch&sa=X&ved=2ahUKewjo6deuvKL-AhUM66QKHrIdc98Q_AUoAXoECAEQAw&biw=1600&bih=789&dpr=1#imgrc=yPYfOYqOSs8WXM
- 8.képhttps://www.google.com/search?q=lovak+a+mez%C5%91gazdas%C3%A1gban&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&sxsrf=APwXEdePnL1U6x7aSzw_xxVJOVNJKJ7gQ:1681238202389&source=Inms&tbnm=sch&sa=X&ved=2ahUKewjo6deuvKL-AhUM66QKHrIdc98Q_AUoAXoECAEQAw&biw=1600&bih=789&dpr=1#imgrc=Xe2WAHV2OelmeM
- 9-10.kép saját
- 10.kép<http://hortobagylomasnapok.hu/hu/galeria/2018/05/31/51-hortobagi-lovasnapok-2/>
- 11.képhttps://www.google.com/search?q=husz%C3%A1rok&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&sxsrf=APwXEdfKYIoxANNoHTWN3sNChmvSKDUqbQ:1682765147543&source=Inms&tbnm=sch&sa=X&ved=2ahUKewjv6-W9M7-AhWIHP0HHd4RBUIQ_AUoAXoECAIQAw&biw=1600&bih=789&dpr=1#imgrc=pvcFq2VqSXqOTM
- 12.kép
https://www.google.com/search?q=husz%C3%A1rok&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&sxsrf=APwXEdfKYIoxANNoHTWN3sNChmvSKDUqbQ:1682765147543&source=Inms&tbnm=sch&sa=X&ved=2ahUKewjv6-W9M7-AhWIHP0HHd4RBUIQ_AUoAXoECAIQAw&biw=1600&bih=789&dpr=1#imgrc=RYPaN63gSN_7gM
- 13.kép
https://www.google.com/search?q=lovas%C3%ADj%C3%A1szat&tbnm=sch&chips=q:lovas%C3%ADj%C3%A1szat,online_chips:kassai+lajos:orBmU490-Ys%3D&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu&sa=X&ved=2ahUEwi9m_Dx9c7-AhUfwQIHXXidCHYQ4lYoAxoECAEQJw&biw=1583&bih=732#imgrc=MJE_3xm6uo-kmM
- 14.kép
https://www.google.com/search?q=lovas%C3%ADj%C3%A1szat&tbnm=sch&chips=q:lovas%C3%ADj%C3%A1szat,online_chips:kassai+lajos:orBmU490-Ys%3D&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu&sa=X&ved=2ahUEwi9m_Dx9c7-AhUfwQIHXXidCHYQ4lYoAxoECAEQJw&biw=1583&bih=732#imgrc=hOlaww10umNoPM
- 15.kép
https://www.google.com/search?q=mez%C5%91hegyes+m%C3%A9nesbirtok&tbnm=sch&ved=2ahUEwiY8cpudb-AHXZivOHHSlaCKgQQ2-CegQIABA&oq=mez%C5%91hegyes+&gs_lcp=CgnpbWcQAArgAMGUIABCABDIFFCAAQGAgQyBQGAElAEEmGUIABCABDIFFCAAQGAgQyBQGAElAEEmGUIABCABDIFFCAAQGAgQyBQGAElAEEmGUIABCBDoeCCMQJ1CGBVIGBWNCNdmgAcAB4AIAB4wSIAdwfkgEHMC4XLjUtMZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAFEB&scient=img&ei=QtBQZJJIN9mV9u8PorSowAQ&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgrc=TyhPUiftT10iVM&imgdii=mBxBxrM8uMaNM
- 16.kép
https://www.google.com/search?q=mez%C5%91hegyes+l%C3%B3&tbnm=sch&ved=2ahUEWiPjsqlotb-AhVw7rsIHabzBY8Q2-CegQIABA&oq=mez%C5%91hegyes+l%C3%B3&gs_lcp=CgnpbWcQAArgAMGUIABCABDIFFCAAQGAgQyBQGAElAEEmGUIABCABDIFFCAAQGAgQyBQGAElAEEmGUIABCBDoeCCMQJ1CGBVIGBWNCNdmgAcAB4AIAB4wSIAdwfkgEHMC4XLjUtMZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAFEB&scient=img&ei=QtBQZJJIN9mV9u8PorSowAQ&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgrc=TyhPUiftT10iVM&imgdii=mBxBxrM8uMaNM

[AQGBCABDIJCAAQGBCABBAKMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEOgQIIXAnOgUIABCABDoGCAAQCBAeUABYuA9glBNNoAHAAeACAAXOIAC4CkgEDMC4zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&sclient=img&ei=ttBQZI_bFfDc7_UPpueX-Ag&bih=789&biw=1600&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851#imgsrc=bsZv0MkulCfpHM](https://www.google.com/search?q=b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok&tbm=isch&chips=g:b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok,online_chips:babelnai+arab:MLvvOOogbyM%3D&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiA3bDMo9b-AhWfi_0HHW6oBOwQ4lYoAHoECAEQJQ&biw=1583&bih=732#imgsrc=parsbg_HFntReM)

- 17.kép

https://www.google.com/search?q=b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok&tbm=isch&chips=g:b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok,online_chips:babelnai+arab:MLvvOOogbyM%3D&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiA3bDMo9b-AhWfi_0HHW6oBOwQ4lYoAHoECAEQJQ&biw=1583&bih=732#imgsrc=parsbg_HFntReM

https://www.google.com/search?q=b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok&tbm=isch&chips=g:b%3%A1bolnai+m%3%A9nesbirtok,online_chips:babelnai+arab:MLvvOOogbyM%3D&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiA3bDMo9b-AhWfi_0HHW6oBOwQ4lYoAHoECAEQJQ&biw=1583&bih=732#imgsrc=parsbg_HFntReM

- 18.kép

https://www.google.com/search?q=hortob%3%A1gyi+m%3%A9nes&tbm=isch&ved=2ahUKEWjMkLukpNb-AhWVtKQKHQfdBecQ2-cCegQIABAA&oq=hortob%3%A1gyi+m&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgUIABCABDIGCAAQCBAeMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEOgQIIXAnOggIABCABBCxAZoHCAAQigUQQzokCAAQigUQsQMQQ1CECFi9Q2DaU2gAcAB4AIAB1wKIAfoNkgEIMC4xMi4wLjGYAQCGAQGgAQtd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=zNJQZMz6NZXpkgWHupe4Dg&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=8klC8nfSgkFeM

https://www.google.com/search?q=hortob%3%A1gyi+m%3%A9nes+log%3%B3&tbm=isch&ved=2ahUKEwiQ25Sspdb-AhV6wglHhX4aBMYQ2-cCegQIABAA&oq=hortob%3%A1gyi+m%3%A9nes+log%3%B3&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJzoGCAAQCBAeOgclABAYEIAEOgQIABAEUMYEWKMSYM4VaABwAHgAgAHLAYgBrwaSAQ_UwLjUuMZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&sclient=img&ei=6dNQZNDCHPqEi-gP_rSQsAw&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=lsewHsP4pxtDOM

https://www.google.com/search?q=hortob%3%A1gyi+m%3%A9nes+log%3%B3&tbm=isch&ved=2ahUKEwiQ25Sspdb-AhV6wglHhX4aBMYQ2-cCegQIABAA&oq=hortob%3%A1gyi+m%3%A9nes+log%3%B3&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJzoGCAAQCBAeOgclABAYEIAEOgQIABAEUMYEWKMSYM4VaABwAHgAgAHLAYgBrwaSAQ_UwLjUuMZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&sclient=img&ei=6dNQZNDCHPqEi-gP_rSQsAw&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=lsewHsP4pxtDOM

- 19.kép

https://www.google.com/search?q=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes&tbm=isch&ved=2ahUKEwjXiZ6rptb-AhUahaQKHVSmADkQ2-cCegQIABAA&oq=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgUIABCABDIGCAAQCBAeMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEOgQIIXAnOgclABCKBRBDUOUCWJo6YMHcaAJwAHgAgAF_iAGFCJIBAZAuOZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&sclient=img&ei=89RQZJfEOpqKkgXUzILIAw&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=JCv-aVO4wuBKGM

https://www.google.com/search?q=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes&tbm=isch&ved=2ahUKEwjXiZ6rptb-AhUahaQKHVSmADkQ2-cCegQIABAA&oq=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgUIABCABDIGCAAQCBAeMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEMgclABAYEIAEOgQIIXAnOgclABCKBRBDUOUCWJo6YMHcaAJwAHgAgAF_iAGFCJIBAZAuOZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&sclient=img&ei=89RQZJfEOpqKkgXUzILIAw&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=JCv-aVO4wuBKGM

https://www.google.com/search?q=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes+log%3%B3&tbm=isch&ved=2ahUKEwj2hoS1ptb-AhVKIMUKHW8uCPwQ2-cCegQIABAA&oq=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes+log%3%B3&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJzoGCAAQCBAeOgclABAYEIAEOgQIABAEULQCWKYSYP8TaABwAHgAgAGoAYgB6gWSAQMWLjaYAQCgAQGgAQtd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=CNVQZPbiHsrAlAbv3

https://www.google.com/search?q=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes+log%3%B3&tbm=isch&ved=2ahUKEwj2hoS1ptb-AhVKIMUKHW8uCPwQ2-cCegQIABAA&oq=szilv%3%A1sv%3%A1radi+m%3%A9nes+log%3%B3&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJzoGCAAQCBAeOgclABAYEIAEOgQIABAEULQCWKYSYP8TaABwAHgAgAGoAYgB6gWSAQMWLjaYAQCgAQGgAQtd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=CNVQZPbiHsrAlAbv3

[KDgDw&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=KJMdZQL6msgsxM](https://www.google.com/search?q=bugaci+m%C3%A9nes&tbm=isch&ved=2ahUKEwjHga-Up9b-AhUJLOwKHdLtCFgQ2-cCegQIABAA&oq=bugaci+m&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBwgAEBgQgAQyBwgAEBgQgAQyBwgAEBgQgAQ6BAgjECc6CAgAEIAEELEDOgclABCKBRBDogclABCKBRCxAxBDUJOKWOCjYJAraABwAHgAgAGHAYgBqAiSAQMwLjmYAQCgAQGgAQtnD3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=ONVQZMfZGonYsAfS26PABQ&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=nwVQj-aAzFfkXM)

- 20.kép

https://www.google.com/search?q=bugaci+m%C3%A9nes&tbm=isch&ved=2ahUKEwjHga-Up9b-AhUJLOwKHdLtCFgQ2-cCegQIABAA&oq=bugaci+m&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBwgAEBgQgAQyBwgAEBgQgAQyBwgAEBgQgAQ6BAgjECc6CAgAEIAEELEDOgclABCKBRBDogclABCKBRCxAxBDUJOKWOCjYJAraABwAHgAgAGHAYgBqAiSAQMwLjmYAQCgAQGgAQtnD3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=ONVQZMfZGonYsAfS26PABQ&bih=732&biw=1583&rlz=1C1GCEA_enHU851HU851&hl=hu#imgsrc=nwVQj-aAzFfkXM

- 21.kép saját